

KRONİK

Korkut Eken Vak'ası: Susurluk'ta Bir Rövanş Teşebbüsü

Doç. Dr. Mithat Sancar, A. Ü. Hukuk Fakültesi

Uzunca bir süredir ismiyle gündeme gelmeyen, geldiği ender zamanlarda da "rutin", yani "beylik, basmakalıp, harcıalem, renksiz" bir konu ağırlığını aşmayan ve hızla geçirtilen "Susurluk" meselesini, geçtiğimiz Mart ayında birden ateş topu yakıcılığıyla kucağımızda buluverdik. Susurluk'taki kazayla örtüsü kalkan gelişme ve örgütlenmenin çekirdek ekibi, zamanında kamuoyu üzerinden verilen, sonrasında bir kısmı yargı kararıyla da tescil edilen "mahkumiyet"e karşı; yine kamuoyu üzerinden ve bu yargı kararını dönüştürmek maksadıyla bir "*rövanş hareketi*" başlattı. Harekatın arkasındaki değil, ama ortasındaki isim Korkut Eken'di. Emekli Yarbay, Emniyet Genel Müdürlüğü Müşaviri, eski MIT'çi gibi muhtelif sıfatlarla anılan Eken, İstanbul 6 Nolu DGM tarafından çarptırıldığı ve Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nin onamasıyla kesinleşen hapis cezasını çekmek üzere Mart ayı başında cezaevine kondu. "Rövanş hareketi"nin ayak sesleri işte bu anda duyulmaya başladı. Eken'in cezaevine gidişi elbette sessiz sedasız olmayacaktı. Alıştığımız "vatanseverlik ritüelleri" yine vardı. "Bir grup vatandaş", ellerinde Türk bayrakları, "Türkiye seninle gurur duyuyor" tezahüratıyla uğurladı Eken'i. Başta ve her aşamada Mehmet Ağar olmak üzere "bir grup mesai arkadaşı" da uğurlama töreninde hazır bulundu. Fakat bütün bunları, Türkiye'nin konuya ilişkin tecrübe birikimi karşısında "gürültü" olarak nitelemek abartı olur. Asıl gürültü 13 Mart tarihli Hürriyet gazetesindeki "haber"le koptu. Haber, "*Herşeyi bilgimiz dahilinde yaptı*" manşeti ve "*PKK ile mücadelede görev yapmış, emekli bir genelkurmay başkanı ve iki bölge komutanı, ortak bir açıklamayla Eken'e destek verdi*" ara başlığıyla sunulmuştu. Eken'i "*örnek bir asker*", "*gerçek bir kahraman*" olarak gösteren övgü sözlerinin de bu "harekat" kapsamında bir önemi olmakla birlikte, asıl çarpıcı ifade dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'ten geldi: "*Hiçbir zaman kontrolden çıkmamış ve yüksek disiplin anlayışıyla aldığı emirleri eksiksiz yerine getirmiştir.*"

Eken'e destek açıklamaları, hızla bir kampanyaya dönüştürüldü. Ertesi günkü Hürriyet'te "*Üç paşadan daha destek*" manşeti altında "*Jandarma eski Genel Komutanı Adnan Doğu, emekli Korgeneral Atilla Kurtaran ve MIT eski Müsteşarı ve yine Jandarma eski Komutanı Orgeneral Teoman Koman Hürriyet'e yaptıkları açıklamalarla, Korkut Eken'in bu cezayı hakemediğini savundu*"klarını okuduk. Bu gruptan da, özellikle Atilla Kurtaran'ın bir sözünün altını çizmek gerekir: "*Çalışmalarında hiçbir zaman emirlerin dışına çıkmamış ancak aldığı emirleri tam olarak yerine getirmiştir.*"

Kampanya; Kemal Çelik, Saffet Arkan Bedük, Hayri Kozakçıoğlu, Ünal Erkan gibi dönemin sembol isimleri arasında önemli yer tutan "eski emniyetçiler" in katılımıyla daha da genişledi.

Bu çıkışların, bu "destek kampanyası"nın zamanlaması, amaç ve anlamı hakkında da yeterince kanıt sunuyor. Korkut Eken, 12 Şubat 2001'de İstanbul 6 No'lu DGM'de karara bağlanan davada, 'cürüm işlemek amacıyla teşekkül oluşturmak ve yönetmek' suçundan 6 yıl ağır hapis cezasına mahkum edilmişti. Bu ceza, 15 Ocak 2002'de Yargıtay'ca oybirliğiyle onanmış; bunun üzerine Eken'in avukatı, karar düzeltme başvurusu yapmıştı. Eken'in dosyası infaz için İstanbul'a gönderildiği için başsavcı, dosyanın geri gönderilmesini istemişti. İşte "paşa"ların açıklamaları, dosyanın Yargıtay'a ulaştığı günün hemen ertesine "tesadüf" etti. Bu "tesadüf", somut hedefin, Yargıtay Başsavcısı'nu etkilemek, yani karar düzeltme istemini kabul etmesini sağlamak olduğu şüphesini haklı olarak yarattı. Ancak kampanyanın arkasındaki ve önündeki zatlardan hesabı tutmadı; Başsavcısı, karar düzeltme talebini reddetti.

Bu açıklamalar çeşitli açılardan değerlendirilebilir, değerlendirildi de. Örneğin kamuoyunda sahne alan şahısların bir tür suç itirafında buldukları, böylece "Susurluk Çetesi" veya "Türk Gladiusu" diye adlandırılan örgütlenmenin çapını ve derinlerdeki bağlantı noktalarını ilk ağızdan ifşa ettikleri, bu nedenle kendilerini de kapsayan bir yargılama süreci başlatılması gerektiği haklı olarak söylendi. Ayrıca açıklamaların 'kanunun suç saydığı cürmü övmek' suçuna vücut verdiği, bu nedenle de ilgili şahısların yargılanmaları gerektiği belirtildi. Susurluk'la bağlantılı ve açıklama sahipleriyle birlikte şimdiye kadar isimleri çeşitli bilgi, belge ve raporlarda geçen şahısları kapsayan yeni bir yargılama sürecinin başlatılmasını beklemek, arkamızda bıraktığımız tecrübeler ve Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal konjonktür dikkate alındığında aşırı iyimser bir tavır olur; ama bu durum, talep ve umut etmekten vazgeçmeyi gerektirmez. Buna karşılık, açıklamaları ayrı bir suç olarak değerlendirip dava açmak, siyasal sonuçları diğer ihtimaldekenden çok daha sınırlı ve etkisiz olacağından beklenebilir. Nitekim Bağcılar Cumhuriyet Başsavcısının Korkut Eken'i, 'Talimatları biz verdik, her şey bilgimiz dahilinde' diyerek savunan emekli generaller Doğan Güreş, Necati Özgen, Hasan Kundakçı, Cumhur Evcil, Teoman Koman ve Adnan Doğu'nun açıklamalarıyla ilgili inceleme başlattığını gazeteler yazdı. Bundan bir sonuç çıkıp çıkmayacağı ise ayrı bir mesele.

Açıklamaları değerlendirirken yapılabilecek en büyük yanlış, olan biteni sadece "Korkut Eken'i kurtarma" hedefiyle açıklamak olur. Böyle bir yaklaşım, Susurluk'taki kazadan beri, olayları kısmi ve yalıtılmış halde ele almak gerektiğini telkin eden ve böylece "devlet zihniyeti" eksenli bir tartışmanın önünü kesmeye çalışan iktidar kümelerinin değirmenine su taşımak anlamına gelir. Bu nedenle, meseleye, bir cephesinde "*devlet aklı*" ya da "*hikmet-i hükümet*", diğerinde ise "*demokratik hukuk devleti*" kavramlarına dayalı

meşruiyet telakkilerinin yer aldığı kapsamlı ve açık kalmış hesaplaşmanın bir ara durağı olarak bakmak gerekir. Nitekim, Susurluk'la açığa çıkan gelişmelerde "devlet aklı" zihniyetinin icrasında kilit rol oynamış isimlerden Mehmet Ağar da, meseleyi böyle algıladığını ve dolayısıyla kendi cephesinde nerede durduğunun bilincinde olduğunu, bir televizyon programındaki tutumuyla açık ve sert bir biçimde ortaya koydu. 'Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık' eylemini başlatan girişimin temsilcilerinden avukat Ergin Cinmen'in stüdyo konuğu olduğu CNN Türk'te Manşet programına telefonla katılan Ağar, Cinmen'le tartışmasının bir yerinde *"sizin gibilerle her türlü platformda her şekilde hesaplaşacağız. Kesin hesaplaşma bitmemiştir Türkiye'de"* diye konuştu.

Hem Ağar'ın bu programda ve başka yerlerde açığa çıkan hiddetinden, hem de Eken'in de mahkum olduğu davada yargılanıp hüküm giyenlerin öfke ve isyarundan; "devlet aklı" zihniyetinin bir dönem yüksek mertebeli sorumluluğunu ve tetikçiliğini üstlenmiş olanların kendilerini "mağdur ve mağlup" hissettikleri anlaşılıyor.

Peki gerçekten Susurluk'taki kazayla kaçınılmaz hale geldiği için, yani Türkiye toplumunun bir nevi mecburiyetten içine girdiği hesaplaşmada, "devlet aklı" zihniyeti gerçekten de "mağlup" oldu mu? Soruyu, biri hukuksal diğeri siyasal olmak üzere iki düzlemde ele alıp irdelemek gerekir. Hukuksal düzlemde devlet aklı zihniyetinin hesabının kesildiğini, dolayısıyla gerçek anlamda alt edildiğini söylemek asla mümkün değil. Gazete ve televizyonlardan kamuoyuna yansıyan ve çoğu belgelere dayanan bilgiler bile bir kenara bırakıldığında, dönemin Başbakanı tarafından Susurluk bağlantılı olayları araştırmak üzere tam yetkili olarak görevlendirilen Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkan Vekili Kutlu Savaş'ın hazırladığı ve bir kısmı bizzat Başbakan tarafından kamuoyuna açıklanan raporda, binlerce faili meçhul cinayet, adam kaırma, uyuşturucu ticareti, Azerbaycan'daki darbe girişimi, bankalardan trilyonluk kredi aktarımları, ve kara para aklama olayları ayrıntılı olarak irdelendi ve her biri vahim bir suç oluşturan binlerce fiillerin devlet görevlileri ve/veya onların "görevlendirdiği" kişiler tarafından gerçekleştirildiği belirtildi, hatta bütün bunların dönemin "devlet politikası"nın bir yansıması olduğu ima edildi. Buna rağmen, aradan geçen altı yıla yaklaşan süre içinde, yargısal süreçlerin, Korkut Eken'in de dahil olduğu ana dava dışında, meselenin esasıyla ilişkili olmayan, sorumlular ve sorumluluklar zincirini etkilemesi tamamen ihtimal dışı bulunan az sayıda ihlaller ve şahıslar için işletilmiş olması -ki açılan bu tür davaların büyük bir kısmı da beraatle sonuçlandı-, Susurluk'la hukuksal hesaplaşmadan kaçınıldığını gösterir.

Korkut Eken'in de hüküm giydiği davaya gelince; İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 6 Mart 1997 tarihli iddianameyle; *"cürüm işlemek amacıyla silahlı teşekkül oluşturmak"* ile *"hakkında yakalama ve teokif müzekkeresi bulunan kişiyi yetkili mercilere haber vermemek"* suçlamasıyla açılan bu davadan; bütün

engelleme, sulandırma ve saptırma çabalarına rağmen, kamuoyu ilgisinin de etkisiyle mahkumiyet kararları çıktı. Gerçi iddianamede, meselerin boyutlarına işaret eden önemli tespitlere yer verilmişti: "*Türkiye'de katliam sanığı olarak aranan silahlı eylemci ile bu kişiyi yakalamakla görevli üst düzey bir emniyet mensubu, polis memurları ve bir milletvekilinin bir arada olmasının, ruhsatlı silahlarının yanı sıra saldırı, suikast ve gizlice cinayet işlemekte kullanılan vahim silahlar ve mermileri yanlarında bulundurmaları, basit bir tatil gezisi veya başsağlığı ziyareti ile izah edilmesi inandırıcı görülmemiştir*" gibi. Ya da "*yasadışı bölücü terör örgütlerine destek veren kişilerle hukuki yollarla mücadele edebilmek imkanı bulunmadığını düşünen bir kısım görevlilerin, muhtelif suçlardan aranan kişiler, kumarhane işletmecileri, bir kısım yönetici ve siyasetçiler ile Özel Harekat Daire Başkanlığı'nda görevli bazı polis memurlarından teşekkül oluşturdukları; bu teşekküldeki şahısların kimlikleri, görev alanları ve ülkedeki etkinlikleri dikkate alındığında teşekkülün eylemlerinin yetkili ve görevli merciler tarafından artık kontrol edilemez boyutlara ulaştığı görülmüştür*" gibi. DGM kararının gerekçesinde de benzer saptamalara rastlıyoruz: "*Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk Milleti'nin iç ve dış güvenliğinin katillere, uyuşturucu kaçakçılara, kumarhane işletmecilerine emanet edilmesi, bunlardan medet umulması affedilemez, kabul edilemez bir davranıştır.*" Yargıtay 8. Ceza Dairesinin onama kararının gerekçesi ise, bir yandan yargı sürecinin dar tutulmuş olmasını mahkum etmekte, sorunu "devlet zihniyeti" hesaplaşması hattına itelemekte; diğer yandan yargısal süreçlerin sınırlarını ve yargının aczini de ortaya sermektedir: Susurluk "*kazasının, ilk değerlendirmede dahi olayın derinliğine, devlet içini de kapsayacak şekilde çok yönlü araştırılmasını gerekli kılmakla, bu bağlamda yapılan soruşturmalarda, ulaşılan bilgi ve belgelerin olayın arkasındaki ilişkilerin çözülmesinin güç, karmaşık ve duyarlı makamları ve görevlileri de kapsayacak ölçüde olduğunu ortaya çıkardığı, haklarında mahkumiyet hükmü kurulan sanıklar dışındaki kimi görevliler ile bunlara yardım edenlerin yargı önüne çıkarılmaları görevi devletin yetkili organlarında olmakla birlikte, emniyet teşkilatında görevli olup haklarında kamu davası açılan sanıkların terörle mücadele adı altında yola çıkıp bir süre sonra yasaların kendilerine verdiği yetkileri tam bir sorumsuzluk içinde ve kendi çıkarlarını gözeterek her türlü yasadışılığı meşru sayıp, amaçlarına ulaşmak için her yöntemi uygun yöntem olarak benimseyerek, yanlarına kamu görevlisi olmayan kumarhane işleticisi, uyuşturucu kaçakçısı ile katliam sanığı ve hükümlüsünü de alarak tam bir dayanışma ve işbirliği içinde hareket edip çeteleşme sürecine girmeleri"; "terörle mücadele adı altında da olsa hukuk dışı bir örgütlenmeyle devletin meşru güçleri gibi güç kullanarak yürürlükteki yasalar yerine kendi güç ve kurallarıyla sözde yasalar oluşturmanın, devleti hukuk devleti olmaktan çıkaracağı, bu koşullarda da gücünün sözünün geçtiği, nerede başlayıp nerede sona ereceği belli olmayan her türlü yasadışılığın egemen olduğu bir sistem oluşacağı, sonuçta yurttaş -devlet ilişkisinde hukuk kuralları yerine korku ve kaygının geçerli olacağı ve bunun da hukuk devletin bütünüyle ortadan kalkması sonucunu doğuracağı..."*

Bütün bu saptamalara karşın, örneğin DGM'deki yargılama sırasında sanıklardan bazılarının hassas olaylarla ilgili bilgi verme girişimlerinin önü kesildi; bu yolu açabilecek sorulardan zaten kaçınıldı. Tuncay Özkan'ın 14 Mart 2002 tarihli Milliyet'teki yazısında, DGM'nin bu tutumunu övmek amacıyla yazdığı anlaşılan şu sözler, durumu daha iyi anlatıyor: *"Hiç kimse Korkut Eken'in askerliği sırasında yaptıklarını yargılamadı. Hiç kimse onlara faili meçhul cinayetleri, terör eylemleri sırasında gerçekleştirilenleri sormadı. Yargı bunların hiçbirini gündeme getirmedi. Onlara sadece yasadışı eylemler ve şahıslarla birliktelikleri soruldu. İstanbul DGM bu konuda o kadar titiz davrandı ki bugün kahraman geçinenler, biz sizin sorduğunuz eylemleri bilmiyoruz ama isterseniz şunları şunları anlatalım diye bağırdığında, siz size sorulanları anlatın dediler."*

Bu ana davada yargılananların, somut herhangi bir eylemden değil, soyut "cürüm işlemek amacıyla silahlı teşekkül oluşturmak" suçundan hüküm giydiklerini de ilave ederse; bu kararın mahkumiyet kısmı kadar, hatta belki ondan daha da önemli sonucunun, yargısal sürecin dışında bırakılmış olan fiillerin bir şekilde "aklanması" olduğu söylenebilir. Böylece yargısal sürecin, hukuksal hesaplaşmada "devlet aklı"nın somut eylem ve örgütlenme düzeyinde mağlubiyeti yönünde işlemediği de ortaya çıkıyor. Ama bu kadarı bile, "devlet aklı" yandaşlarının öfkelenmesine ve rövanş için hürsulanmasına yol açıyorsa, bu nedeni, sözkonusu şahısların Türkiye'deki yönetim ve siyaset anlayışında derin bir yeri olduğunu herkesin bildiği "akla" ve onun icracıları olarak kendilerine ihanet edildiği konusunda kesin bir inanca sahip olmalarıdır.

Siyasal düzlemdeki hesaplaşma açısından meseleye baktığımızda, sanki durumun biraz daha farklı olduğunu söyleme imkanımız var gibi. Bir defa siyasal sorumluluğa ilişkin anayasal ve yasal mekanizmalar - bir iki istifa dışında - işlemedi, işletilmedi. Ancak hem kazanın ardından başlatılan kampanya ve eylemler, hem izleyen yıllarda yapılan tartışmalar, hem de sorunu öncesi ve dibiyle birlikte didikleyen araştırma ve incelemeler; toplumsal bellekte önemsiz sayılmayacak izler bıraktı. "Devlet adına ve devlet için suç işleme imtiyazı"nın yol açtığı ve açabileceği zincirleme vahşet ve yozlaşmanın kuvvet derecesini ölçmek mümkün olmasa da toplumsal bilince bir etkisi olduğunu varsaymak da abartı olmaz. Özellikle Yargıtay 8. Ceza Dairesi kararının gerekçesindeki tespitleri, somut hukuksal sonuçları bakımından değil, siyasal meşruiyet meselesine katkıları açısından bu çerçeveye sokabiliriz. Demek istediğim, kanlı ve kirli faaliyetleri, "devlet adına ve devlet için" gerçekleştirildikleri söylemiyle meşrulaştırmaya yönelik manevraların destek bulma şansı bugün daha az görünüyor.

"Devlet aklı" zihniyetinin açık sözcülerinin "Korkut Eken Vak'ası"nda sineye çekmek zorunda kaldıkları hezimetini bu bağlamda değerlendirmek yanlış olmaz. Aslında "harekat", Mart ortalarında değil, ondan yaklaşık bir ay önce Ertuğrul Özkök'ün "*Kahramanlık mukavelesinin birinci maddesi*" başlıklı yazısıyla başlamıştı.

Özkök'ün "*şimdiye kadar kimsenin cesaretle üzerine gidemediği bir 'milli tahlili' yapmaya çalışacağı*"nı belirterek kaleme aldığı bu yazı, Muğlalı olayına yaptığı atıf, yaşadığımız coğrafyanın uğursuzluğuna yaptığı vurgu ve "*ilerde yine böyle insanlara ihtiyaç duyabileceğimizi*" belirterek toplumun korku duygularına soktuğu şantaj işaretli kirli parmak bir araya toplandığında, "devlet akli" doktrininin savunulmasında kullanılacak vulger ve popüler üslup açısından gerçek bir numunedir. Eken'e destek kampanyasının taşıyıcılığını Hürriyet'in yaptığı hatırlarsa, "harekat"ın asıl hedefinin "devlet akli" doktrin kamusal algısında kısmi de olsa bir restorasyon olduğu daha rahat söylenebilir.

Harekatın başarısızlıkla sonuçlanmış olmasından hareketle söylediklerim, Türkiye'de "devlet akli" doktrininin hesabının görüldüğü anlamına gelmiyor. "Devlet akli"na dayalı siyaset ve yönetim anlayışı Türkiye'de güçlü bir geleneğe ve kurumsal, hukuksal ve toplumsal düzeylerde yaygın beslenme kaynaklarına sahiptir; o nedenle hesaplaşmanın öyle kolay kolay biteceğini beklemek sahiden naiflik olur. Ayrıca "demokratik hukuk devleti"ni yerleştirmenin önündeki en büyük engel bu zihniyet olsa bile, tek engel kesinlikle değildir. Demokratik hukuk devleti karmaşık faktörlere ve süreçlere dayanan kapsayıcı bir inşaatır. "Korkut Eken Vak'ası", Türkiye toplumunun bu inşaat işinde Susurluk'tan bu yana belli olumlu tecrübeler biriktirdiğini göstermesi açısından da okunabilir; mutlak bir temkinle ama...

Susurluk'un çekirdek ekibinin, bu olaydaki mağlubiyetin ardından boş durduğunu sanıyorsanız, yanılıyorsunuz. Enerjilerini şimdilik kelimenin gerçek anlamında "maçlar"a yoğunlaştırdılar. Şöyle yani: Ayaş Belediyesi Spor Kulübü, Ayaş'taki cezaevinde cezasını çeken Korkut Eken adına bir halı saha futbol turnuvası düzenledi. Turnuvarun açılış vuruşunu yapan Elazığ Bağımsız Milletvekili Mehmet Ağar, Eken'den 'değerli dostum' diye bahsederken, emekli general Hasan Kundakçı ise "kahramanlığı unutulmaz" dedi. Turnuvarun açılışındaki konuşmasında Eken'i öven Ağar, Ayaş halkının 'milletine hizmet eden birine' karşı vefa gösterdiğini söyledi. Ağar, "*Ayaş halkı, kendisini başlıklarına basmışlardır. Millet, kendisine hizmet edenlerinin değerini artık yaşarken de bildiğini göstermektedir. Ayaş, kalbimizin derinliklerinde yerini alıyor*" diye konuştu. Emekli general Hasan Kundakçı da Eken'in eski komutanı olduğunu anımsatırken, "*Güne doğu'da emrimde çok zor işler başardı. Orada savaşanlar için örnek hareketler yapmıştır. Kahramanlığımı unutmak mümkün değildir. O bir kahramandır*" dedi (24.4.2002 tarihli Radikal'den).